

time sexual relations joined the representatives of the same genus. Gradually, endogamy develops into exogamy what constitutes systematic sexual relations between people of different kins. Initial form of exogamous marriage was group marriage. Over time, group family and marriage became transformed into the pair family that combines the two persons – a man and a woman. Pair marriage had three varieties: dislocal, matrilocal and patrylocal marriage. From the pair marriage, society moves towards monogamy and polygamy.

In Ukraine a monogamous family exists from the time of settlement of its territory, evidenced by historical and archaeological materials. This is the most common form of family up till now. Type of monogamous family is defined by the number of married couples and blood related members in the family. On this basis the Ukrainian families can be divided into simple (complete, incomplete), complex and extended family.

Among the socio-cultural characteristics of families, from which depends the effectiveness of its educational activity, scholars have identified: the presence of the family as the only whole collective of adherents which is distinguished by high emotionality, psychological unity, love, sincerity, trust, sensitivity; positively mild family atmosphere that helps to make a pedagogical influence of parents; a clear system of educational influence, culture and spirituality, purposeful and concrete application of specific methods of education. Family fulfils very important social and ethno-cultural functions connecting it with all spheres of human activity.

Summing up the study of the historical aspects of family formation and matrimonial relations in the socio-cultural space, we can affirm that the family as the basis of society has gone through not easy way of its functioning and development, from promiscuity to a monogamous relationship. The current state of Ukrainian society demonstrates the changes of types, forms, conditions and ways of lifestyle of the family. The process of evolution of family forms are directly related to social processes and political system that impose their imprints on the formation, settling, development of family and matrimonial relations.

Keywords: family, marriage, matrimonial relationships, socio-cultural space.

УДК [738(477.5)“17/19”

Сватковський Сергій Олексійович
викладач

РЕГІОНАЛЬНІ ВІДМІННОСТІ ТРАДИЦІЙНОЇ КЕРАМІКИ ЛІВОБЕРЕЖНОЇ УКРАЇНИ

У статті розглядається питання побутування гончарної традиції на території Лівобережної України. Аналізується традиційне гончарство, визначаються його роль та місце в традиційно-побутовій культурі України. Приділяється велика увага регіональним відмінностям гончарних виробів Полтавщини, Харківщини, Чернігівщини, Луганщини та Сумщини.

Ключові слова: гончарство, кераміка, Лівобережна Україна, гончарний промисел, глиняний посуд, гончарна традиція, вироби.

Нині актуальною проблемою залишається вивчення традиції, зокрема гончарної, в контексті традиційно-побутової культури нашого народу. Метою даної публікації є виявлення регіональних відмінностей у гончарних виробках Полтавщини, Харківщини, Чернігівщини, Луганщини та Сумщини.

У дослідженні ми скористалися працями відомих фахівців з питання гончарної традиції, її ролі та місця в традиційно-побутовій культурі України (Г. Галян [2], С. Гамченко [3], Т. Єршова [4], В. Закорко [5], І. Зарецький [6], Н.Каплун [7], Ф. Корольов [8], Л. Метка [10, 11, 12], О. Пошивайло [13, 14, 15], Я. Риженко [16].

У другій половині XVII – протягом XVIII ст. відбулися локальні зміни в традиційному побуті населення України. Це знайшло відображення передусім у формах глиняного посуду, орнаментиці, технології.

Тому одним із багатьох аспектів цього процесу, що потребує додаткового вивчення, є визначення культурної географії гончарства та періодизації формування гончарних осередків на території Лівобережної України.

Серед гончарних виробів Полтавської губернії найбільшу популярність мали горщики, миски,ринки, макітри, глеки для молока та води, кухлі, чашки, тикви, барильця для води, горшки для квітів, "хорми" (форми для хліба), "слоїки" (банки), "курушки" (для кадіння ладаном), барани на горілку, куманці, кахлі для печей та карнизи до них, вогнетривка цегла та дахівка. Виготовленням дитячих іграшок займалися власне діти, тому в них так яскраво виражена примітивність форм, простота. Такий перелік гончарних виробів багато в чому засвідчує відмінні ознаки полтавської кераміки від інших регіонів Лівобережної України.

Кераміка Полтавщини має глибоко традиційні форми. Для неї характерна квіткова та тваринна орнаментика, тонкостінність, дво-трикольниковий розпис у вигляді хвилястих ліній, рисочок, крапочок, поліхромність розпису, пишність, різноманітність художніх прийомів. Для фігурного посуду використовували золотисту, коричневу, зелену та синю поливи. Загалом гончарні вироби Лівобережної України відрізняються насамперед доцільністю, відповідністю своєму побутовому призначенню. Загалом народній кераміці Лівобережжя притаманні пропорційність, зв'язок орнаменту з формою.

Гончарні вироби Опішного знайшли своє застосування і користувалися великим попитом не лише на території Полтавщини, а й за її межами – в Криму, на Кавказі.

Щодо давнього фігурного посуду опішенських майстрів, то, на жаль, він на сьогоднішній день є для нас рідкісним явищем. Так, різноманітні за формою та ліпними оздобами барильця, святковий посуд для напоїв можна побачити лише в Полтавських музеях.

Що стосується орнаменту, то полтавські гончарі здебільшого використовували на глиняних виробах рослинні мотиви: сосонки, ялинки, стилізоване листя, стручки, овес, виноград, квіти, галузки. Орнамент, який можна побачити на кахлях, різноманітний за своєю тематикою: від різноманітних стилізованих квітів, геометричних сполучень до побутових малюнків [16, 275].

Основними центрами гончарного виробництва в Лохвицькому повіті були Поставмуки, Городище, Сенча, Лісова Слобідка. На відміну від інших гончарних центрів Лохвицького повіту, саме тут працювало близько 200 гончарів. У Городищі та Сенчі виготовляли здебільшого горщики для квітів, кувшини для молока, макітри, тикви для води, миски. Форми, в яких випікали Великодній хліб (паска), виготовляли переважно перед цим святом. Це є свідченням того, що окремих посуд мав попит у певний період року.

Відомим гончарним осередком Миргородського району можна вважати с. Хомутець, яке має давнє коріння з розвитку цього ремесла. Саме Хомутець славився димленими виробами, які виготовляли Г. Лаврик, І. Масюта, С. Чорноморець та інші майстри гончарної справи. На відміну від багатьох інших гончарних осередків Полтавщини, в с. Хомутець традиційне гончарне виробництво збереглося до 90-х років ХХ ст. Виготовленням гончарних виробів займалися Г. Галущенко, Г. Гнатченко, Й. Кавуник, Г. Рудич [2, 426–431].

Харківщина у другій половині ХІХ – першій половині ХХ ст. була одним з найбільших центрів зі збуту гончарних виробів. Великими гончарними осередками виготовлення та реалізації товару були Куп'янськ та Охтирка – з їх округними селами.

Гончарні вироби Харківщини використовувалися здебільшого для побутових цілей у побуті і лише в окремих випадках – для інших потреб.

Одним із найбільших гончарних осередків Харківщини була Нова Водолага. У другій половині ХІХ ст. тут працювало майже 800 майстрів гончарної справи. Збували посуд гончарі не лише на своїй території, а й на всьому півдні України та Катеринославщині. Виробництво кахлів та посуду відбувалося в Харкові – на вулиці Гончарівка. Виготовляли їх переважно ченці Зміївського монастиря, гончарі Валок, Ізюма.

Фігурний глиняний посуд на території Лівобережної України виготовляли в невеликій кількості. Так, на Харківщині (Куп'янськ, Нова Водолага, Валки, Ізюм) перевагу надавали антропоморфному посуду. Специфічною ознакою цього регіону у виготовленні гончарних виробів, посуду було орнаментування посуду (виключно тарілки та миски) за старовинним способом – розбиваючи фарбу накісточком.

На відміну від інших гончарних осередків Лівобережної України, цехова кераміка Харкова ХVІІ ст. вирізнялася тиснутими геометричними візерунками та синьою кобальтовою поливою [1, 198].

Специфіка гончарного мистецтва Чернігівщини дає змогу оцінити його значущість для традиційно-побутової культури України. Завдяки гончарним осередкам Чернігівщини ми можемо уявити яскраву картину історії даного промислу. Сама ж технологія гончарного виробництва Чернігівщини, зі слів місцевих майстрів, не змінилася. Варто зазначити, що гончарні вироби Чернігівщини відрізняються від інших надзвичайною яскравістю. У м. Ічня, Ніжин, Кролевець були зосереджені гончарні майстерні – горшечні. Гончарним промислом займалися не лише в містах, а й у селах – Олешні, Вербі та ін. В гончарних осередках Чернігівщини поряд із загальноукраїнськими рисами збереглися і давньослов'янські мотиви в орнаменті виробів, їх формі. До кінця ХVІІ ст. тут найкраще збереглися народні традиції слов'янської кераміки. Свідченням цього є форми горщиків, глечиків, макітер, мисок та іншого глиняного посуду з ритованим геометричним орнаментуванням, притаманним даному регіону.

Високого професійного рівня у виготовленні гончарних виробів ХVІІІ – ХІХ ст. досягли народні майстри Олешні. Посуд цього осередку Лівобережжя вирізнявся серед інших своєю добротністю, насиченістю орнаменту. Посуд Олешні кінця ХІХ ст. був переважно сірим, лощеним (димлений посуд). Незважаючи на усталеність давніх традицій в Олешні, досить чітко простежуються їх нові ознаки (наприклад, перехід від чорнолощеної кераміки до виробів із червоним черепком).

Переважно гончарі Олешні виготовляли макітри, різні за величиною (від 1 до 20 л), глечики (від 1 до 15 л), форми для пасок – "пасочниці", чайники, підсвічники, свистки, вазони для квітів, "цвітошники" – для кімнатних рослин, гладішки (глечики), тикви, фляги, лохоні (миска, таз до 30 л). Для запікання слив виготовляли спеціальний посуд – банки (від 8 до 10 л). Кахлі в Олешні не виготовлялися. У минулі століття Олешня славилася виготовленням димленої кераміки, яка користувалася великою популярністю на території України та за її межами.

У попередні століття як в Олешні, так і в інших селах Ріпкинського району переважно виготовляли димлений посуд, інколи – полив'яний. У Грабові ж майстри виготовляли виключно димлені вироби.

За день професійний гончар міг виготовити 100 штук посуду середнього розміру. Орнамент, окрім рисочок або хвиль, що наносився нижче дужки та кругом шийки, був відсутній. Зрідка гончарі наносили орнамент у вигляді винограду на вазони. Але слід зазначити, що це вже є привнесенням нового у традиційне. Деякі гончарі на горлі посуду видавлювали пальцем рубчики.

Варто зазначити, що гончарна традиція Олешні за останні 100 років мало в чому змінилася, за винятком появи малюнків на посуді, а також виникнення 15 – 20 років тому електричного круга. Технологія виготовлення, в порівнянні з попередніми століттями, не змінилася.

Що ж стосується гончарного промислу с. Верба (Коропський район), то стан, в якому він перебуває нині, на відміну від Олешні, дещо гірший.

У с. Верба гончарі виготовляли переважно горщики, глечики, гладішки, макітри, глечики, покришки, "таз" (для випікання пасок), димоходи, кубушки, миски, ринки, свистки для дітей, вазони для квітів, копилки для грошей.

Відносно ічнянських глиняних мисок, то вони, в свою чергу, відрізняються від іншого посуду Чернігівщини різноманітністю малюнка та різнобарвністю поливи. Для орнаментики глиняних виробів Чернігівщини характерним був графічний малюнок та рослинно-тваринна композиція. Щодо глиняного посуду Ічні, Кролевця, Ніжина, то він відзначався геометризованими композиціями з жовтогарячими, жовтими та зеленими кольорами.

Що ж стосується гончарних виробів Сумської області, то їм завжди була характерна виваженість форм. Слід відзначити, що виваженість форм простежується навіть у кераміці древніх сіверян. Гончарний посуд та інші глиняні вироби регіонів Сумщини мали свої специфічні ознаки. Це глибокі миски, "профільовані, на низькій "підшові", горщики та макітри – приземкуваті та стійкі, вузькогорлі ковбушки – широкоплечі, з плавним спокійним силуетом" [4, 316–320].

У другій половині XIX ст. визначним гончарним осередком Сумщини було село Шатрище Ямпольського р-ну. Саме там виготовляли сіру побутову кераміку. Орнамент був простим ритованим, штампованим та лискованим. З 1930-х років майстри с. Шатрище починають поливати глиняний посуд всередині.

Гончарні вироби сумських майстрів переважно були світло-сірого та ледь рожевого кольору, мали тонкі стінки і гарну дзвінкість. Але того полив'яного посуду, що виготовляли місцеві майстри раніше, на жаль, не збереглося.

Стосовно села Межиріч (Лебединський район Сумської області), то саме воно ще наприкінці XVIII ст. славилось виготовленням гончарних виробів. Майстри цього центру здебільшого виготовляли глечики, макітри, миски, горщики, декоративний посуд. І нині в окремих оселях зберігаються глиняні вироби, що є окрасою української хати, а інколи використовуються для побутових потреб. Побіжні матеріали щодо народної кераміки Межиріччя можна зустріти в публікації В. Закорко [5].

Отже, в Сумській та Харківській областях гончарний промисел найкраще розповсюдився в Ізюмському, Валківському, Лебединському повітах. У кожному з них працювало від 200 до 300 майстрів гончарної справи. Менше гончарство розвивалося в Охтирському, Богодухівському повітах (від 50 до 100 майстрів). В інших повітах – Харківському, Вовчанському, Куп'янському, Зміївському – гончарною справою займалися поодинокі майстри [9, 20–22].

Гончарний промисел Луганщини майже не вивчався, за винятком праць окремих дослідників, а саме: Н. Каплун [7], Л. Меткої [10, 11, 12], О. Пошивайла [14].

Відомо, що майстри Луганщини ще з початком становлення та розвитку гончарного промислу (кінець XVIII ст.) виготовляли ужитковий посуд для задоволення потреб місцевого та сільського населення. Лише у XIX ст. глиняні вироби кустарі почали вивозити за межі своєї території. В цей час з'являються гончарні вироби декоративного призначення.

Прийоми і методи виготовлення гончарних виробів майстри Луганщини запозичували у опішненських гончарів. І вже потім, на основі запозичених методів, створювали свої власні, місцеві. В селах Євсуг та Макарів Яр народні майстри, крім посуду, виготовляли "свищики", дитячі іграшки, які відрізнялися від іграшок інших осередків Лівобережної України. Вироби гончарів с. Макарів Яр були надто примітивними. Через свою грубість, відсутність глазури посуд цього осередку не користувався на ярмарках такою популярністю як, наприклад, посуд інших гончарних центрів Луганщини [7, 116]. Народні майстри Луганщини наносили орнамент на глиняні вироби у верхній частині тулуба. Збували свої вироби місцеві гончарі наприкінці XIX ст. на ярмарках, інколи обмінювали на хліб.

За спогадами В. Ткаченко, Л. Ткаченко, Ф. Корсуна можна дійти висновку, що в XIX та XX ст. у с. Євсуг виготовляли переважно горщики, які мало в чому відрізнялися від горщиків інших гончарних осередків Лівобережжя, кухлі, ковбушки (ємністю від 0,5 до 1 відра), глечики, (від 2 л до 1 відра), які мали виразну форму та пропорції, притаманні даній території, ринки (різновид кухля), "цідилки", свистуни, іграшки. Макітри, які виготовляли євсугські гончарі можна поділити на три групи: великі – "сноз" (4 відра); середні – "підснози" (1,5 – 2 відра); малі – "підворотневі" (1 відро). На відміну від чернігівських та полтавських макітер, луганські мали видовжену форму, більш широке дно. Виготовляли гончарі й черепацю, яка мала попит серед населення.

Окрім звичайного посуду, гончарі Луганщини виготовляли і полив'яний. Кустарі виготовляли посуд та інші глиняні вироби як для себе, так і для продажу.

Гончарні вироби кустарі Лисогорівки (раніше Тишківка) Новопсковського району виготовляли здебільшого для реалізації. Для домашніх потреб майстри виготовляли посуд у разі необхідності. Популярністю у лисогорівських кустарів користувалися глечики, макітри, миски, ковбушки для води, свистки, цвітошники. Якість гончарних виробів була відмінною.

Отже, гончарні вироби Лівобережної України різноманітні не лише за своїм виготовленням, а й за асортиментом. Саме гончарство ґрунтується на історичному та художньому досвіді, який накопичувався протягом багатьох століть.

Гончарні вироби Лівобережжя відповідають повністю своєму побутовому призначенню. Народній кераміці притаманні пропорційність і зв'язок орнаменту з формою.

Література

1. Антонович Є. А. Декоративно-прикладне мистецтво / Є. А. Антонович, Р. В. Захарчук-Чугай, М. Є. Станкевич. – Львів: Світ, 1993. – 272 с.
2. Галян Г. Хомуцькі гончарі / Г. Галян // Укр. гончарство: Нац. культуролог. щорічник: Наук. зб. за минулі літа. – К. – Опішне: Молодь – Укр. народознавство, 1993. – Кн. 1. – С. 426–431.
3. Гамченко С. Спостереження над даними дослідів трипільської культури 1909 – 1913 рр. / С. Гамченко // Трипільська культура на Україні. – К., 1926. – Вип. 1. – С. 31–41.
4. Ершова Т. Ремесло і побут сумських гончарів / Т. Ершова, Л. Федевич // Укр. гончарство: Нац. культуролог. щорічник: Наук. зб. за минулі літа. – К. – Опішне: Молодь – Укр. народознавство, 1993. – Кн. 1. – С. 316–320.
5. Закорко В. Народна кераміка Межириччя в фондах Сумського художнього музею / В. Закорко // Укр. керамологічний журнал. – 2003. – № 2 – 4. – С. 94–96.
6. Зарецкий И. А. Гончарный промысел в Полтавской губернии / И. А. Зарецкий. – Полтава: типолитограф. Л. Фришберга, 1894. – 3 нен, II, XXIII, VI, II, 126 с.
7. Каплун Н. Н. Гончарство на Луганщине (к. XIX – нач. XX в.) / Н. Н. Каплун // Луганщина: етнокультурний вимір. – Луганськ: Альма матер, 2001. – С. 112–119.
8. Королёв Ф. Н. Кустарное гончарство в Полтавской, Харьковской и Черниговской губерниях (исследование 1888 – 1890 гг. Ф. Н. Королёва) / Ф. Н. Королев. – НМЗУГ в Опішному, Національний Архів Українського Гончарства. – Ф. 1. – Оп. 2. – Зб. 14. – С. 407–420.
9. Местные промыслы населения Харьковской губернии / [С предисл. В. В. Авилова]; Изд. Харьк. губерн. земства. – Х.: Тип. "Печ. дело" [князя] К. Н. Гагарина, 1905. – 97с.
10. Метка Л. Гончарство Луганщини (за матеріалами етнографічної експедиції) / Л. Метка // Укр. керамологічний журнал. – 2002. – № 2. – С. 21–28.
11. Метка Л. Економічне становище опішнянських гончарів наприкінці XIX – початку XX століття / Л. Метка // Укр. керамологічний журнал. – 2002. – № 3. – С. 11–16.
12. Метка Л. Провідні гончарні осередки Луганщини першої половини XX століття / Л. Метка // Укр. керамологічний журнал. – 2002. – № 2. – С. 23 – 29.
13. Пошивайло О. М. Гончарство Зіньківського та Котелевського районів Полтавської області / О. Пошивайло // Укр. гончарство: Нац. культуролог. щорічник: Наук. зб. за 1995 рік. – К. – Опішне: Молодь – Укр. народознавство, 1996. – Кн. 3. – С. 119–127.
14. Пошивайло О. М. Етнографія українського гончарства: Лівобережна Україна / О. М. Пошивайло. – К.: Молодь, 1993. – 408 с.
15. Пошивайло О. М. Етнографія українського гончарства (Лівобережна Україна) / О. М. Пошивайло: Автореф. дис. ... д-ра іст. наук / НАН України, Ін-т нац. відносин і політології. – К., 1995. – 50 с.
16. Риженко Я. О. Кустарно-ремесленная промышленность / Я. Риженко // Полтавщина: Сборник. – Полтава, 1927. – Т. 2. – С. 257–306.

References

1. Antonovych Ye. A. Dekoratyvno-prykladne mystetstvo / Ye. A. Antonovych, R. V. Zakharchuk-Chuhai, M. Ye. Stankevych. – Lviv: Svit, 1993. – 272 s.
2. Halian H. Khomutetski honchari / H. Halian // Ukr. honcharstvo: Nats. kulturoloh. shchorichnyk: Nauk. zb. za mynuli lita. – K. – Opishne: Molod – Ukr. narodoznavstvo, 1993. – Kn. 1. – S. 426 – 431.
3. Hamchenko S. Sposterezhennia nad danymy doslidiv trypils'koi kultury 1909 – 1913 rr. / S. Hamchenko // Trypilska kultura na Ukraini. – K., 1926. – Vyp. 1. – S. 31 – 41.
4. Yershova T. Remeslo i pobut sumskykh honchariv / T. Yershova, L. Fedevych // Ukr. honcharstvo: Nats. kulturoloh. shchorichnyk: Nauk. zb. za mynuli lita. – K. – Opishne: Molod – Ukr. narodoznavstvo, 1993. – Kn. 1. – S. 316 – 320.
5. Zakorko V. Narodna keramika Mezhyrichchia v fondakh Sumskoho khudozhnoho muzeiu / V. Zakorko // Ukr. keramologichnyi zhurnal. – 2003. – # 2 – 4. – С. 94 – 96.
6. Zaretskyi I. A. Goncharnyy promysel v Poltavskoy gubernii / I. A. Zaretskyi. – Poltava: tipo-litogr. L. Frishberga, 1894. – Z nen, II, XXIII, VI, II, 126 c.
7. Kaplun N. N. Goncharstvo na Luganshchine (k. XIX – nach. XX v.) / N. N. Kaplun // Luhanshchyna: etnokulturnyi vymir. – Luhansk: Alma mater, 2001. – S. 112 – 119.
8. Korolyev F. N. Kustarnoe goncharstvo v Poltavskoy, Khar'kovskoy i Chernigovskoy guberniyakh (issledovanie 1888 – 1890 gg. F. N. Korolyeva) / F. N. Korolev. – NMZUH v Opishnomu, Natsionalnyi Arkhiv Ukrainskoho Honcharstva. – F. 1. – Op. 2. – Zb. 14. – S. 407 – 420.
9. Mestnye promysly naseleniya Khar'kovskoy gubernii / [S predisl. V. V. Avilova]; Izd. Khar'k. gubern. zemstva. – Kh.: Tip. "Pech. delo" [knyazy] K. N. Gagarina, 1905. – 97s.
10. Metka L. Honcharstvo Luhanshchyny (za materialamy etnografichnoi ekspedytsii) / L. Metka // Ukr. keramologichnyi zhurnal. – 2002. – # 2. – С. 21 – 28.
11. Metka L. Ekonomichne stanovyshche opishnianskykh honchariv naprykintsi KhKh – pochatku KhKh stolittia / L. Metka // Ukr. keramologichnyi zhurnal. – 2002. – # 3. – С. 11 – 16.

12. Metka L. Providni honcharni osередky Luhanshchyny pershoi polovyny KhKh stolittia / L. Metka // Ukr. keramolohichnyi zhurnal. – 2002. – # 2. – С. 23 – 29.
13. Poshyvailo O. M. Honcharstvo Zinkivskoho ta Kotelevskoho raioniv Poltavskoi oblasti / O. Poshyvailo // Ukr. honcharstvo: Nats. kulturoloh. shchorichnyk: Nauk. zb. za 1995 rik. – K. – Opishne: Molod – Ukr. narodoznavstvo, 1996. – Kn. 3. – S. 119 – 127.
14. Poshyvailo O. M. Etnohrafiia ukrainskoho honcharstva: Livoberezhna Ukraina / O. M. Poshyvailo. – K.: Molod, 1993. – 408 с.
15. Poshyvailo O. M. Etnohrafiia ukrainskoho honcharstva (Livoberezhna Ukraina) / O. M. Poshyvailo. Avtoref. dys. ... d-ra ist. nauk / NAN Ukrainy, In-t nats. vidnosyn i politolohii. – K., 1995. – 50 s.
16. Rizhenko Ya. O. Kustarno-remeslennaya promyshlennost' / Ya. Rizhenko // Poltavshchina: Sbornik. – Poltava, 1927. – T. 2. – S. 257 – 306.

Сватковский С. А.

Региональные отличия традиционной керамики Левобережной Украины

Рассматривается вопрос бытования гончарной традиции на Левобережной Украине. Анализируется традиционное гончарство, определяется его роль и место в традиционно-бытовой культуре Украины. Уделяется огромное внимание региональным отличиям гончарных изделий Полтавщины, Харьковщины, Черниговщины, Луганщины и Сумщины.

Ключевые слова: гончарство, керамика, Левобережная Украина, гончарный промысел, глиняная посуда, гончарная традиция, изделия.

Svatkovsky S.

The regional differences in traditional ceramics of Left-Bank Ukraine

The problems of the development of pottery tradition in Eastern Ukraine region are investigated. Traditional and modern pottery are analyzed, its role in traditional culture of Ukraine is determined. The article is considered the problem of formation and development of pottery traditions in the main centers of Eastern Ukraine in late XVIII-XX centuries.

Among the pottery Poltava province best known were pots, bowls, markets, makitries, jugs of milk and water jugs, cups, pumpkins, water barrels, flowerpots, "hormah" (shaped bread), "sloyiky" (jars), "kurushky" (for incense), the rams of vodka, kumanetses, tiles for stoves and cornices to them, fire bricks and roofs. The children produced the toys by themselves, that's why the toys have so pronounced primitive shapes, simplicity. The list of pottery largely confirms the excellent characteristics of Poltava ceramics from other regions of the left-bank Ukraine.

The pottery of Poltava province has deeply traditional forms. It is characterized by floral and animal ornamentations, two- three-color painting as wavy lines, polychromatic painting, splendor, variety of artistic techniques. The golden, brown, green and blue glazes used for figured utensils.

Pottery of Kharkiv region were used primarily for residential purposes and in some cases – for other purposes.

The most popular were anthropomorphic dishes in Kupiansk, New Vodolaga, Valki and Izjum. The specific feature of this region in the manufacture of pottery and pottery dishes were ornamentation of utensils (plates and bowls only) for the old way, breaking the paint by the special brush.

Chernihiv region was famous by the manufacture of tiles, which was in great demand at fairs of Kharkiv, Poltava and Chernigov regions. The production of the tiles acquired the prosperity in the late eighteenth – early nineteenth centuries.

Mostly potters from Oleshnya produced makitries, different in size (1 to 20 liters) jugs (1 to 15 liters), to form a belt – "pasochnytsi" teapots, candlesticks, whistles, pots for flowers, "tsvitoshnyky" – for indoor plants hladyshky (pitchers), pumpkins, flasks, lohoni (bowl, basin 30 liters). For baking plums special dishes – Banks (8 to 10 liters) were made. Tiles in Oleshnya were not made. In the last century, Oleshnya was famous by manufacturing ceramics, which enjoyed great popularity in Ukraine and abroad.

For ornaments the pottery of Chernihiv region was characterized by graphic design and plant- animal composition. Regarding pottery of Ichnya, Krolevets, Nizhin regions, it was characterized by geometrized compositions with orange, yellow and green.

From the study of T. Ershova, we see that pottery of Sumska region is characterized by prudence the forms. It should be noted that the restraint form can be traced even in ancient pottery of northerners. The pottery of Sumska region had its own specific characteristics. There were deep bowls, "shaped, low" sole "pots and makitries – squat and stable, narrow kovbushky – broad-shouldered, with a smooth silhouette calm".

In the second part of the nineteenth century the outstanding pottery village center of Sumska region was Shatryshe village of Yampolsky district. It was there that made the gray household ceramics. The ornament was just scratched and stamped. Since 1930 the masters of Shatryshe village start watering pottery inside.

Techniques and methods of making pottery artisans of Lugansk region borrowed in potters of Opishnensky village. Then, based on the adopted techniques, creating their own country. In villages Yevsuh and Makarov Yar artisans, besides the dishes, made "fistula", toys that are different from other cells of the Left-Bank Ukraine. The pottery of Makarov Yar village were too primitive. N. Kaplun said that because of his rudeness, lack glaze dinnerware this cell is not used at fairs so popular like other dishes pottery centers in Luhansk region. Folk masters of Luhanshchyna applied ornament on pottery in the upper body. They sold the products of their local potters in the late nineteenth century at fairs, sometimes bartered for bread.

So, pottery of the Left-bank Ukraine were different not only in their production, but also the range. This pottery is based on the historical and artistic experience, which has accumulated over the centuries.

Keywords: pottery, ceramics, Left-bank Ukraine, pottery craft, earthenware, pottery tradition, products.